

Kaupunginhallitus

Päätöspäivämäärä 06.11.2023 § 373

Lahden kaupunki, Kaupunginhallitus, 06.11.2023

§ 373

Valtuustoaloite: Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan perustaminen KV

41/00.01.01.04/2021

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

Hallintojohtaja Anniina Kovero p. 044 7161 416

Henkilöstöjohtaja Mira Keitaanranta p. 050 559 4065

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Esittelijä

Kaupunginjohtaja Mäkinen Mika

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus tekee kaupunginvaltuustolle seuraavan ehdotuksen:

"Kaupunginvaltuusto merkitsee aloitteen ja siitä annetun lausunnon tiedokseen todeten, että aloitteessa tarkoitettu asia on tullut tässä yhteydessä riittävästi selvitetyksi."

Perusteluosa

Kaupunginvaltuusto päätti kokouksessaan 25.1.2021/8§ palauttaa asian valmisteluun seuraavin saatesanoin: "Vastaus aloitteeseen palautetaan valmisteluun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan tarpeen osalta. Aloitevastausta valmisteltaessa tulee toimikunnan tarve selvittää kunnolla:

- Kuulemalla kansalaisjärjestöjä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilasta ja toimikunnan tarpeesta Lahdessa.

- Selvittämällä niistä kaupungeista, joissa vastaava toimikunta toimii, kokemuksia, mahdollisia kustannuksia ja miten vastaavan toimikunnan työn valmistelu on näissä kuntaorganisaatioissa järjestetty.
- Kuulla valtuutettuja tai valtuustoryhmiä toimikunnan perustamisesta.

Vastauksessa keskitytään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmiin ja lakisääteisiin velvoitteisiin, jotka eivät ole ainoa toimikunnan tarkoitus ja tarvetta tulee selvittää laajemmin kuin henkilöstöpalveluiden näkökulmasta. Toimikunnan olisi tarkoitus edistää (lakisääteinen velvollisuus) yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa ja antaa lausuntoja poliittiseen päätöksentekoon liittyvistä kysymyksistä ja tehdä ehdotuksia.”

Valtuutettu Elisa Lientola ja 20 muuta valtuutettua 9.3.2020:

”Valtuustoaloite Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan perustamiseksi

Lahden kaupunki on hyväksynyt eurooppalaisen tasa-arvon peruskirjan, joka tukee kuntia ja maakuntia ottamaan sukupuolten tasa-arvon huomioon poliittisessa päätöksenteossa ja käytännön toiminnassa. Tasa-arvon peruskirja kattaa kuntien demokraattisen vastuun ja päätöksenteon, palvelut, työnantajaroolin, sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisyn ja kestävän kehityksen sekä yhdenvertaisuuden edistämisen moniperusteisen syrjinnän ehkäisemisenä.

Me allekirjoittaneet esitämme, että Lahden kaupunkiin perustetaan Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunta tai muu toimielin. Kaikkien järjestäytyneiden valtuustoryhmien jäsenistä koostuvan toimikunnan tehtävänä olisi ainakin:

- edistää ja seurata yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon toteutumista kaupungin toiminnassa ja palveluissa

- seurata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteutumista ja kehittää suunnitelmaa
- seurata ja arvioida päätösten sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutuksia
- tehdä esityksiä ja aloitteita kaupungille yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi
- antaa pyydettäessä lausuntoja tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevissa asioissa
- laajentaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa koskemaan myös luottamushenkilöitä
- luoda toimintamalli luottamushenkilöiden epäasialliseen käytökseen puuttumiselle

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan tulee olla erillinen toimielin, jotta se voi toimenkuvansa mukaisesti tarkastella mahdollisimman objektiivisesti koko kaupunkiorganisaation toimintaa. Mallia toimikunnan työhön ja toimenkuvan laadintaan voi ottaa esimerkiksi Helsingin kaupungin Tasa-arvotoimikunnan ja Yhdenvertaisuustoimikunnan sekä Oulun kaupungin Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan toimenkuvista ja kokemuksista.

Lahden kaupungin strategian arvot ovat yhteistyö, avoimuus ja vastuullisuus. Strategian tavoitteina on uudistaa kaupunkikonsernin toimintatapoja (B3) ja rakenteita sekä tehdä Lahdesta tasa-arvoinen, suvaitsevainen ja turvallinen kaupunki (C2). Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunta tukisi strategian arvojen ja tavoitteiden edistämistä kaupungissamme.”

Vastaus valtuustoaloitteeseen

Tausta ja lainsäädäntö

Kuntien yhtenä tehtävänä on edistää toiminnassaan yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä estää välitöntä ja välillistä syrjintää. Käytännössä tämä tapahtuu osana monia eri tehtäväkokonaisuuksia: päätöksentekoa, toiminnan ja talouden ohjausta ja johtamista, palveluiden järjestämistä ja tuottamista sekä työntantajatehtäviä. Kyse ei ole erillisestä lisätehtävästä, vaan toimintatavoista, joilla lisätään asiakas- ja työntekijälähtöisyyttä ja palvelujen laatua.

Lakisääteisesti kunnallisten viranomaisten on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Viranomaisella on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8§:n mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (8.8.1986/609) mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiselvöllisyys koskee kuntaa työnantajana, koulutuksen järjestäjänä ja palvelujen tarjoajana.

Suunnitelmat ja asiakirjat

Kaupunginhallitus on 22.2.2021/74§ hyväksynyt henkilöstöpoliittiset linjaukset, joiden kokonaistavoitteena on osaltaan edistää yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista. Kaupunginhallitus seuraa tavoitteiden toteuttamista.

Viranomaisilla tulee olla tehtynä tarvittavat suunnitelmat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi. Lahden kaupungilla on YTR:ssä 14.11.2022 hyväksytty henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.

Lahden kaupungin tuottamien palveluiden osalta kukin toimielin osaltaan päättää erilaisista suunnitelmista sekä seuraa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista tarvittavilla tavoin. Esimerkiksi sivistyslautakunta hyväksyy vuosittain perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman, joka koulutuksen järjestäjän on laadittava.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt epäasiallisen käytöksen käsitteleminen luottamustoimielimessä -toimintaohjeen ohjeellisesti noudatettavaksi 25.1.2021 § 13.

Lisäksi Lahden kaupungin henkilöstölle on olemassa antirasimikoulutuskokonaisuus, joka koostuu videoista sekä videoita täydentävistä teksteistä ja tehtävistä. Työkirjasta löytyy antirasistinen sanasto sekä kunkin videon sisältöön liittyviä oman ja työyhteisön toiminnan reflektointiin ohjaavia tehtäviä ja harjoituksia.

Kansalaisjärjestöjen kuuleminen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilasta ja toimikunnan tarpeesta Lahdessa

Yhdistyksille ja järjestöille on tehty kysely tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilasta ja toimikunnan tarpeesta Lahdessa loppuvuonna 2022. Kysely avattiin uudelleen vastattavaksi kesäkuussa 2023. Kysely lähetettiin laajalla jakelulla, kyselyyn saatiin kuitenkin vain 37 vastausta.

Kysymykseen: "Millaisena koette tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilan Lahdessa?" vastauksista n. 36 %, koki tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilan Lahdessa hyväksi n. 36 % huonoksi ja n. 28 % ns. neutraaliksi.

Avoimissa vastauksissa tuotiin esille niin hyviä kuin huonoja kokemuksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilasta Lahdessa. Koettiin muun muassa, että moni asia on hyvin, mutta erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien yhdenvertaisuus ja tasa-arvo jää monesti huomiotta. Muutamassa vastauksessa todettiin, että Lahti ei poikkea tasa-arvo-osaamisessa muista kaupungeista tai kunnista.

Kyselyyn vastanneista 59 % piti toimikunnan perustamista tarpeellisena, 19 % ei kokenut toimikunnan perustamista tarpeellisena ja 22 % ei osannut sanoa.

Selvitys kaupungeista (Helsinki, Espoo, Turku ja Oulu) joissa vastaava toimikunta toimii, kokemuksia, mahdollisia kustannuksia ja miten vastaavan toimikunnan työn valmistelu on näissä kuntaorganisaatioissa järjestetty.

Helsinkiin, Espooseen ja Ouluun on perustettu erilliset toimielimet seuraamaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista. Turussa on aiemmin toiminut erillinen toimikunta jonka tehtävät on soteuudistuksen myötä siirretty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnan tehtäviin.

Toimikunnilla ei ole päätösvaltaa. Toimikuntien tehtävänä on pääsääntöisesti seurata, antaa lausuntoja ja tehdä ehdotuksia yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi. Kaikkien vertailukaupunkien toimikunnille lähetettiin kysely kokemuksista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan toiminnasta, toimikunnan kustannuksista ja budjetista sekä kysymys miten toimikunnan työn valmistelu on kaupungissa organisoitu. Kysely lähetettiin valmisteluorganisaatioille.

Kaupunkiorganisaatiot ovat hyvin eri tavalla rakennettu eri kaupungeissa. Oulussa ja Helsingissä toimikunnan valmistelua hoitaa viestintäosastojen osallisuus ja neuvonta yksikkö. Espoossa valmistelusta vastaa konsernihallinnon monimuotoisuus ja osallisuus yksikkö. Espoossa on käynnissä organisaatiouudistus hyvinvointialueiden vuoksi, joka mahdollisesti vaikuttaa myös toimikuntaan.

Kaikissa muiden kaupunkien toimikunnissa budjetti koostuu toimikunnan kokouspalkkioista, ansionmenetykskorvauksista ja kokoustarjoiluista. Valmisteluun varattua budjettia ei mikään kaupunki kertonut vastauksissaan mutta, siihen viitattiin toteamalla, että laajamittainen toiminta asioiden edistämiseksi ja sen rahoitus tulee olla perustoiminnassa.

Kahden kaupungin osalta valmistelijat vastasivat kysymykseen kokemuksista toimikunnan toiminnasta. Toisessa vastauksessa todettiin, että toimikunta on nostanut tietoisuutta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemasta niin luottamushenkilöiden, henkilöstön kuin kuntalaisten kesken.

Toisessa kokemuksessa tuotiin esiin, että toimikunnan on ollut vaikeuksia löytää profiilia/omaa toimintakenttää horisontaalisessa teemassa varsinkin kun kaupungissa toimii myös useita muita vaikuttajaryhmiä, tästä

huolimatta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnalla on ollut hyvää toimintaa mm. lakisääteisen suunnitelman työstämisessä

Valtuutettujen ja valtuustoryhmen kuuleminen toimikunnan perustamisesta

Valtuustoryhmiltä on pyydetty näkemykset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan perustamiseen. Saaduista vastauksista erillisen toimielimen perustamista kannatti kaksi ryhmää (VAS, SDP). Seitsemän ryhmää (PS, KOK, Pro Lahti, Liike Nyt, Vihr, Kd, Keskusta) eivät kannattaneet erillisen toimikunnan perustamista. Toimikunnan tehtävien sisällyttämistä hyvinvoinnin- ja vapaa-ajan lautakunnan tehtäviin koettiin hyvänä ajatuksena muutamassa ryhmässä (Vihr, Kd).

Johtopäätökset

Lahden kaupunki edistää kaikessa toiminnassaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, niin työnantajana, koulutuksen järjestäjänä kuin palveluiden tuottajana. Lahden kaupunki huolehtii lakisääteisten velvoitteiden täyttämisestä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien osalta mm. henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman osalta. Kaupunginvaltuusto on myös hyväksynyt epäasiallisen käytöksen käsitteleminen luottamustoimielimessä -toimintaohjeen ohjeellisesti noudatettavaksi.

Lahden kaupungissa erillinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus toimielin vaatisi erillisen valmisteluorganisaation ja resurssin. Erillisen toimielimen perustamisen sijaan tarkoituksenmukaisempaa on tiedottaa henkilöstöä, luottamushenkilöitä ja kuntalaisia aktiivisemmin olemassa olevista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista ja järjestää koulutusta henkilöstölle

ja luottamushenkilöille näiden asioiden osalta. Valmistelijoita koulutetaan vuosittain toimielinpäätösten laatimisessa ja vuoden 2024 yhdeksi koulutettavaksi osa-alueeksi otetaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkyväksi tekeminen kaupungin päätösteksteissä.

Joidenkin aloitteessa mainittujen kuntalaisten ja/tai kaupungin palvelujen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevien seurantatehtävien sisällyttämistä hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan tehtäviin, voidaan tarkastella tarvittaessa seuraavan hallintosäännön uudistuksen yhteydessä.

Toimenpidesuunnitelma:

- Tiedotetaan aktiivisesti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista henkilöstölle, luottamushenkilöille ja kuntalaisille.
- Varmistetaan että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat ovat helposti löydettävissä kaupungin sisäisestä intrasta.
- Järjestetään henkilöstölle ja luottamushenkilöille koulutusta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioista.
- Toimielinpäätösvalmistelijoiden vuoden 2024 yhdeksi koulutettavaksi osa-alueeksi otetaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkyväksi tekeminen kaupungin päätösteksteissä.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

KV